

MINISTRI KÄSKKIRI

Tallinn

15.02.2018 nr 28

Alliku villa Elvas kultuurimälestiseks tunnistamine

Muinsuskaitseaduse § 12 lõike 1 ja § 25 lõike 1 alusel, arvestades Muinsuskaitseameti eksperdihinnangut ja Muinsuskaitse Nõukogu 14.09.2017. a ettepanekut:

1. Tunnistan kultuurimälestiseks mälestise liigiga ehitismälestis Alliku villa Elvas (Tartu maakond Elva linn Vapramäe 13, KÜ 17004:005:0004). Mälestise asukoht on märgitud kaardil käskkirja lisas 1.¹

2. Kehtestan mälestise kaitsevööndi vastavalt kaardile käskkirja lisas 2. Kaitsevööndis asuvad kultuuriväärtuslikud struktuurielemendid teenijatemaja ja maakelder.

Käesoleva käskkirja punktis 1 nimetatud mälestise andmed, asukoht ja kaitsevööndi piir kantakse kultuurimälestiste riiklikusse registrisse ning asukoht ja kaitsevööndi piir kantakse lisaks Maa-ameti kaardile.

Käskkirja aluseks oleva Muinsuskaitseameti eksperdihinnangu ja Muinsuskaitse Nõukogu ettepanekuga on võimalik tutvuda Muinsuskaitseametis.

Muinsuskaitseamet teavitab otsusest mälestise omanikku või valdajat ja kaitsevööndisse jääva krundi omanikku ning viib läbi toimingud vastavalt Vabariigi Valitsuse 10. septembri 2002. a määruse nr 286 „Kultuurimälestiseks tunnistamise ja kultuurimälestiseks olemise lõpetamise ning kultuurimälestiste andmete muutmise kord” § 4 lõikele 2.

Käskkirja on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul käskkirja avalikult teatavaks tegemisest Riigi Teatajas, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

I KULTUURIMÄLESTISEKS TUNNISTAMISE ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

Ettepanek hoone mälestiseks tunnistamiseks tehti Kultuuriministeeriumi uurimisprojekti „Eesti 20. sajandi (1870–1991) väärtusliku arhitektuuri kaardistamine ja analüüs“ raames.

Alliku villa Elvas mälestiseks tunnistamise ettepanek on laiaulatusliku uurimisprojekti tulemus. Kultuuriministeeriumi tellimusel viidi aastatel 2007–2012 läbi üle-Eestiline uuema arhitektuuripärandi inventeerimine. 20. saj arhitektuuri uuring hõlmas kogu Eestit ja perioodi 1870–1991. Selle käigus kaardistati esmalt maakondade kaupa kokku üle 3000 arhitektuurse objekti ning koostati neli temaatilist alusuuringut. Kaardistatud objektide seast valis ekspertidest

koosnev nõukogu välja 130 kõige väärtuslikumat ja 20. sajandi ehituspärandit kõige paremini iseloomustavat objekti, mille kohta koostati eksperdihinnangud mälestise tunnustele vastavuse kohta. Mälestise tunnused leiti olevat 114 objektil, sh Elvas asuval Alliku villal.

Projekti raames tehtud ettepaneku põhjal algatas Muinsuskaitseamet Alliku villa mälestiseks tunnustamise menetluse, kaalus ettepanekut ning leidis, et Elvas asuval Alliku villal on mälestise tunnused. Samale järeldusele jõudis 14.09.2017. a koosolekul Muinsuskaitse Nõukogu ja tegi kultuuriministrile ettepaneku tunnustada Alliku villa Elvas kultuurimälestiseks.

Vastavus mälestise tunnustele

Tegu on 1920. aastate lõpus või 1930. aastate alguses ehitatud juugendliku puitvillaga, mis stiilijärgiva teenijatemaja ja kõrghaljastatud krundiga moodustab ajastutruu ansambli.

1940. aastate lõpust või 1950. aastate algusest kuni 1991. aastani oli hoone kasutuses kirjanike loomingulise majana. Omaaegse kirjanduselu kontekstis on hoone keskse tähtsusega, sest algselt suvemajana kasutuses olnud villa kujunes paljude tuntud kultuuritegelaste suvitus- ja töökohaks ning koduks. Alliku villas on elanud näiteks K. Merilaas, A. Sang, P. Rummo, P. Viiding, K. Kangur, E. Hiir, P. Olesk, B. Kabur, A. Reinla jt; seda on külastanud J. Smuul, H. Runnel, A. Kaalep, K. Muru, D. Vaarandi, J. Kross, A. Hint jpt.

Alliku villa on silmapaistev ehitis, mis on säilinud algse mahu, välisilme ja suures osas algse sisekujundusega ning omab olulist rolli eesti kultuuriajaloo.

Kaitsevööndi määramine

Muinsuskaitseaduse § 25 lõike 1 kohaselt määratakse kinnismälestise kaitseks kaitsevöönd. Kaitsevööndi eesmärk on tagada mälestise vaadeldavus ning mälestise ja seda ümbritseva maa-ala kultuuriväärtuslike struktuurielementide säilimine ruumilises kontekstis. Muinsuskaitseaduse § 25 lõike 7 kohaselt ei ole kinnismälestise kaitsevööndis lubatud ilma Muinsuskaitseameti kirjaliku loata ehitamine, teede, kraavide ja trasside rajamine, muud mulla- ja kaevetööd ning maaparandustööd; kinnismälestise vaadeldavuse sulgemine. Piirangud ei hõlma tavapärasest aiandustegevust.

Alliku villa Elvas kaitsevööndiks määratakse krunt, millel hoone asub. Kaitsevööndi eesmärk on tagada hoone vaadeldavus ning mälestise ja seda ümbritseva maa-ala kultuuriväärtuslike struktuurielementide säilimine ruumilises kontekstis. Alliku villa krundile jäävad ja on kaitsevööndisse haaratud kultuuriväärtuslike struktuurielementidena peamaja stiili järgiv teenijatemaja ja maakelder.

Menetlusosaliste seisukohad

Objekti mälestiseks tunnustamise menetlemise käigus on viidud läbi toimingud vastavalt Vabariigi Valitsuse 10. septembri 2002. a määrusele nr 286 „Kultuurimälestiseks tunnustamise ja kultuurimälestiseks olemise lõpetamise ning kultuurimälestiste andmete muutmise kord”.

Hoone omanik on Laste Ravikodu Selts MTÜ. Omanik on menetlusse kaasatud. Muinsuskaitseamet on andnud võimaluse tutvuda eksperdihinnanguga ja küsinud arvamust kultuurimälestiseks tunnustamise kohta. 04.10.2017. a toimus hoone mälestiseks tunnustamise arutelu Elva Linnavalitsuses, kus osalesid kohaliku omavalitsuse, Muinsuskaitseameti ja Laste Ravikodu Selts MTÜ esindajad. Laste Ravikodu Selts MTÜ on nõustunud hoone mälestiseks tunnustamisega.

Menetlusse on kaasatud ja teavitatud ka Elva Linnavalitsust (10.11.2014 ja 13.07.2017). Elva Linnavalitsus kirjalikku arvamust ei andnud, kuid osales 04.10.2017. a toimunud arutelul, kus toetas hoone mälestiseks tunnustamist.

II KAITSE ALLA VÕTMINE

Kultuuriväärtus on määratlemata õigusmõiste, mis tuleb üksikjuhtumil määratleda. Muinsuskaitseaduse § 2 kohaselt on kultuuriväärtus mälestis, mis on kaitse all olev kinnis- või vallasasi või selle osa või asjade kogum või terviklik ehitiste rühm, millel on ajalooline, arheoloogiline, etnograafiline, linnaehituslik, arhitektuuriline, kunstiline, teaduslik, usundilooline või muu kultuuriväärtus ning see on tunnistatud mälestiseks muinsuskaitseaduses sätestatud korras. Avalik huvi hõlmab nii vaimseid kui ka materiaalseid aspekte. Avaliku huvi sihiks on teatud avalik, s.o üldine ehk ühiskondlik hüve, mille alla kuulub ka Eesti kultuuri säilimine läbi aegade.

Alliku villa mälestiseks tunnistamise ettepanek on tehtud laiaulatusliku uurimisprojekti tulemusena, mille käigus kaardistati 20. sajandi arhitektuuri üle kogu riigi ja lõplikud mälestiseks tunnistamise ettepanekud valiti välja tuhandete kaalutud objektide hulgast. Hoone mälestiseks tunnistamisel on kaalutud kaitse ulatust ja kaitseriiki otstarbekust. Tegu on arhitektuuriselt ja ajalooliselt väga kõrge väärtusega ehitistega, mille juures on oluline ka väärtuslike interjööride säilimine.

Mälestiseks tunnistamise ettepanek on muuhulgas ajendatud soovist tasakaalustada ja kaasajastada riiklikku kultuurimälestiste nimekirja selliselt, et see hõlmaks olulisemaid näiteid ka Eesti uuemast ehk 20. sajandi arhitektuurist.

Alliku villa ei asu miljööväärtuslikul hoonestusalal ega muinsuskaitsealal. Hoone on otstarbekas tunnistada mälestiseks, sest tegemist on Peedu suvituspiirkonna kõige silmapaistvama arhitektuuriobjektiga. Terviklikult säilinud omanäolise dekooriga peahoone moodustab stiilijärgiva teenijatemajaga ja kõrghaljastatud krundiga ajastutruu juugendliku ansambli, mis markeerib ilmekalt nii kunagist suvituskultuuri kui ka kirjanduselu nõukogude perioodil.

Mälestiseks tunnistamine ei sea omanikule piiranguid elamu kasutusotstarbe osas. Ehitismälestise funktsioon omab tähtsust niivõrd, kuivõrd see võib mõjutada hoone või selle oluliste osade säilimist. Hoonet on võimalik edasi kasutada suvemaja või elamuna, kuid sinna on võimalik tuua ka lisafunktsioone. Ruumide kohandamine uuteks funktsioonideks on võimalik ka juhul, kui hoone on mälestis.

(allkirjastatud digitaalselt)

Indrek Saar

ⁱ Mälestise asukoht ja kaitsevöönd on märgitud käskkirja lisades esitatud kaartidel, mille koostamisel on kasutatud Eesti põhikaarti ja maakatastri andmeid. Kaartidega saab tutvuda Muinsuskaitseametis, kultuurimälestiste riiklikus registris (<http://register.muinas.ee>) ja maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).